

GODIŠNJA ANKETA ČLANOVA NALED-a

Očekivanja privatnog, javnog i civilnog sektora za 2024. godinu

Februar 2024.

Urednica

Milica Anđelković Đoković, Šefica jedinice za istraživanja i analitiku, m.andjelkovic@naled.rs

Istraživanje sprovedi

Miloš Jovanović, Specijalista za istraživanja i analitiku, m.jovanovic@naled.rs
Aleksandar Bogičević, Saradnik za istraživanja i analitiku, a.bogicevic@naled.rs

SADRŽAJ

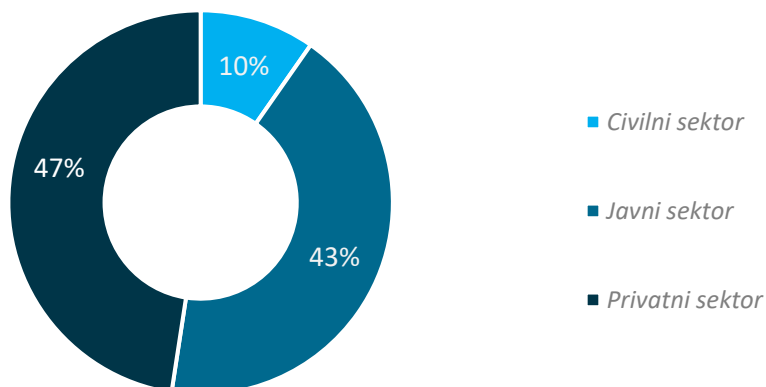
METODOLOŠKI OSVRT	3
ZAJEDNIČKA OČEKIVANJA NALED ČLANOVA	4
OČEKIVANJA PRIVATNOG SEKTORA	6
O uzorku	6
Očekivana privredna kretanja.....	6
Reformska agenda – očekivanja za 2024. (privatni sektor)	9
OČEKIVANJA JAVNOG SEKTORA.....	11
O uzorku	11
Očekivana privredna kretanja.....	12
Reformska agenda – očekivanja za 2024. (javni sektor).....	14
OČEKIVANJA CIVILNOG SEKTORA	15
O uzorku	15
Očekivana privredna kretanja.....	17
Reformska agenda – očekivanja za 2024. (civilni sektor)	19

METODOLOŠKI OSVRT

Tokom januara 2024. NALED je sproveo kvantitativno istraživanje stavova preduzeća, organizacija i lokalnih samouprava članica sa ciljem mapiranja očekivanja o kretanjima osnovnih ekonomskih indikatora i prioriteta politika za 2024. godinu.

Istraživanje je sprovedeno CAWI metodom, odnosno distribuiranjem upitnika u elektronskoj formi na e-mail adrese ispitanika. U istraživanju je učestvovalo ukupno 103 od 350 organizacija u članstvu NALED-a, od čega najviše preduzeća iz privatnog sektora (49), zatim državnih organa i državnih institucija, odnosno predstavnici javnog sektora (44), i organizacija civilnog društva (10). Uzorak je indikativan i adekvatno reprezentuje strukturu članstva NALED-a.

Grafikon 1: Struktura uzorka prema sektoru

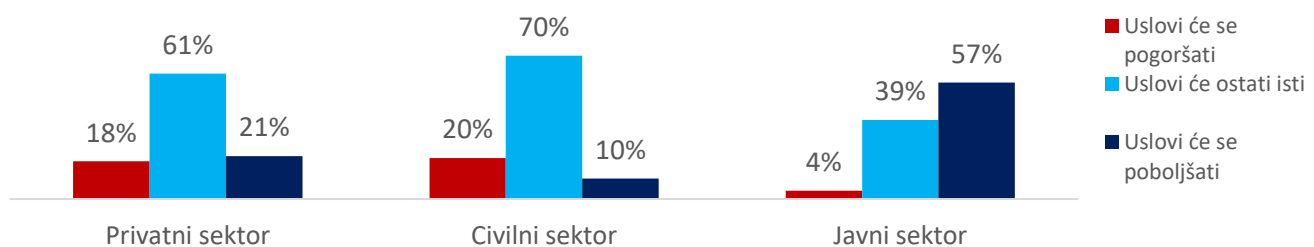
ZAJEDNIČKA OČEKIVANJA NALED ČLANOVA

Članovi NALED-a poslovno okruženje su ocenili prosečnom ocenom 2.5 od maksimalnih 4, mada se rezultati značajnije razlikuju kada se posmatraju zasebni sektori. Generalni utisak je da su organizacije civilnog društva (OCD) pesimističnije u očekivanjima od predstavnika privatnog i javnog sektora posmatrajući različite ekonomske indikatore od kretanja zaposlenosti, investicija, ali i inflacije ili obima sive ekonomije.

Ukupno posmatrano većina ispitanika (64%) zadovoljno je poslovnim okruženjem u 2023. godini. Kada se posmatra po sektorima razlike ipak postoje. Čak 72% privrede i 81% javnog sektora ocenilo je poslovno okruženje kao dobro ili odlično, dok je sa druge strane 59% civilnog sektora ocenilo okruženje kao loše ili veoma loše.

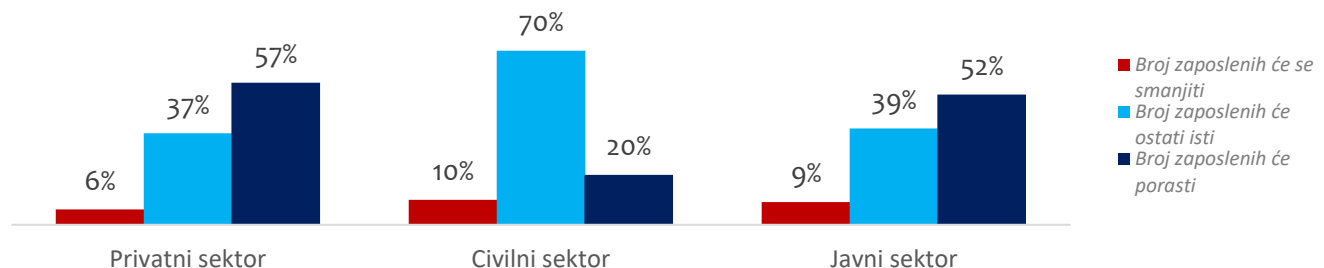
Što se tiče očekivanja o uslovima poslovanja za 2024. godinu, 52% ispitanika smatra da se uslovi neće izmeniti, a 36% da će se poboljšati. Ponovo, razlike između sektora su značajne. Naime, svega 20% privrednika i 10% organizacija civilnog društva (OCD) smatra da će se uslovi za poslovanje poboljšati, dok isto očekuje čak 57% državnih organa. Sa druge strane, 61% privrede i 70% OCD-a smatraju da će uslovi poslovanja ostati nepromenjeni.

Grafikon 2: Očekivanja u vezi sa uslovima poslovanja u 2024. godini

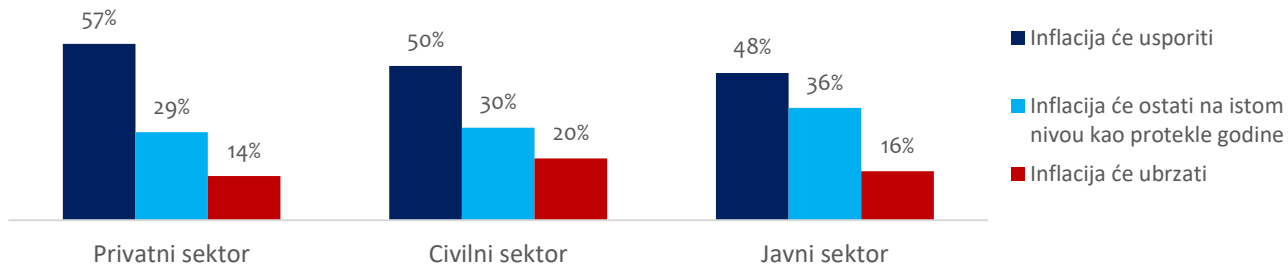
Posmatrajući detaljnije očekivanja u vezi sa kretanjem nekih od osnovnih ekonomskih pokazatelja, rezultati istraživanja pokazuju da privreda i javni sektor većinski očekuju da će se broj zaposlenih u 2024. godini povećati (57% preduzeća, 52% javnog sektora). Civilni sektor ne deli isti optimizam te većinski (70%) smatra da će broj zaposlenih ostati nepromenjen. Ukupno posmatrano 52% ispitanika smatra da će se broj zaposlenih povećati, a 40% da će ostati nepromenjen.

Grafikon 3: Očekivanja o kretanju broja zaposlenih u 2024. godini

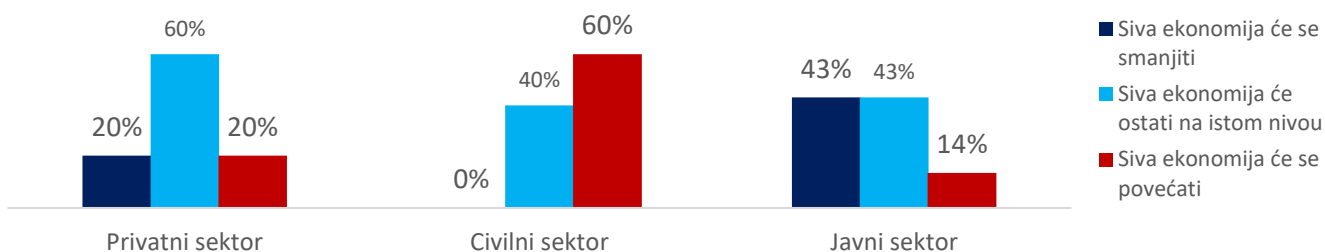
Iako se inflacija izdvaja kao jedan od ključnih izazova za 2024. godinu ipak većina ispitanika (52%) smatra da će inflacija usporiti, dok dodatnih 32% da će ostati na nivou od prethodne godine.

Grafikon 4: Očekivanja u vezi sa kretanjem inflacije u 2024. godini

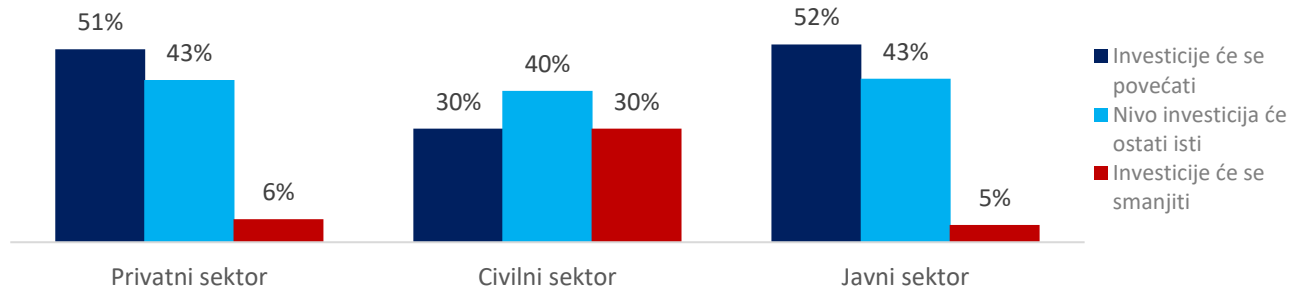
Ukupno posmatrano ispitanici smatraju da će siva ekonomija u 2024. godini ostati na istom nivou, a još 30% da će se smanjiti. Posmatrano po sektorima, civilno društvo je daleko najpesimističnije. Čak 60% OCD-a smatra da će se siva ekonomija povećati, dok ovaj stav deli svega 20% privrednika i 14% predstavnika javnog sektora. Privreda većinom (60%) smatra da će siva ekonomija ostati na istom nivou, dok predstavnici javnog sektora imaju podeljeno mišljenje, 43% smatra da će ostati na istom nivou i isti procenat smatra da će se smanjiti.

Grafikon 5: Očekivanja u vezi sa kretanjem sive ekonomije u 2024. godini

Na kraju, privreda i javni sektor slažu se u pogledu kretanja investicija u 2024. Polovina ispitanika smatra da će se investicije povećati (51%), a dodatnih 43% da će ostati na istom nivou. Sa druge strane civilni sektor je pesimističniji te svaki treći OCD smatra da će se investicije smanjiti.

Grafikon 6: Očekivanja u vezi sa kretanjem investicija u 2024.

OČEKIVANJA PRIVATNOG SEKTORA

O uzorku

Na upitnik je odgovorilo ukupno 49 preduzeća od čega najveći udeo čine velike kompanije (41%), zatim srednja preduzeća (33%), a najmanji udeo mikro i mala preduzeća i preduzetnici (27%). Kada je u pitanju sama struktura ispitanika koji su učestvovali u istraživanju, dve trećine uzorka čine top menadžeri, dok 27% čini srednji menadžment.

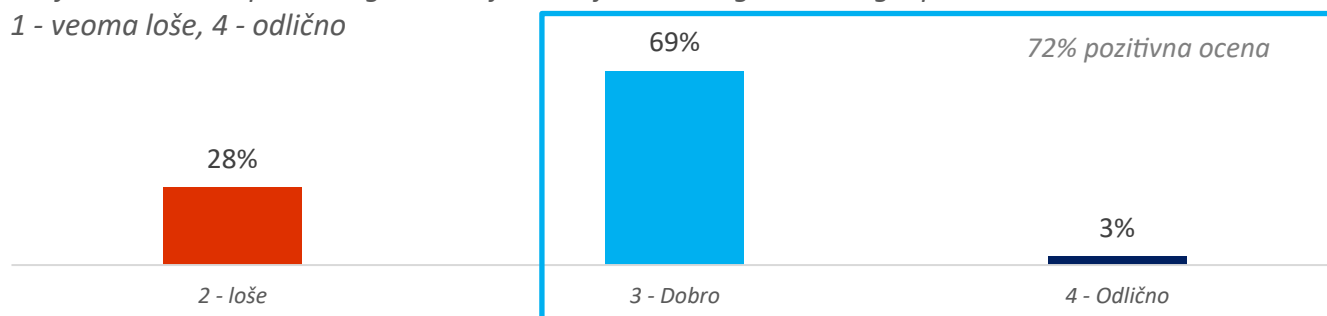
Posmatrano prema broju zaposlenih, iako je prosečno preduzeće zapošljavalo 518 radnika, odnosno 120 ukoliko se isključe ekstremne vrednosti, ipak najviše je preduzeća (31%) koja zapošljavaju do 50 radnika. U proseku pihodi kompanija u NALED-u iznosili su oko 110 miliona evra, dok je medijalna vrednost prihoda bila oko 23 miliona evra. Kada su u pitanju investicije, u proseku u protekloj godini, ispitanici su investirali gotovo 40 miliona evra, dok je medijalna vrednost znatno niža i iznosi milion evra.

Očekivana privredna kretanja

Privatni sektor pozitivno ocenjuje poslovno okruženje sa prosečnom ocenom od 2.65 od maksimalnih 4. Čak 72% ispitanika je okruženje ocenilo kao dobro (ocena 3) ili odlično (ocena 4). **Najveći procenat ispitanika (61%) očekuje da će uslovi poslovanja ostati nepromenjeni i u 2024. godini ili da će se poboljšati (20%).** Sa druge strane nešto manje od petine ispitanika (19%) smatra da će doći do pogoršanja.

Grafikon 7: Ocena poslovnog okruženja u Srbiji za 2023. godinu iz ugla privrede

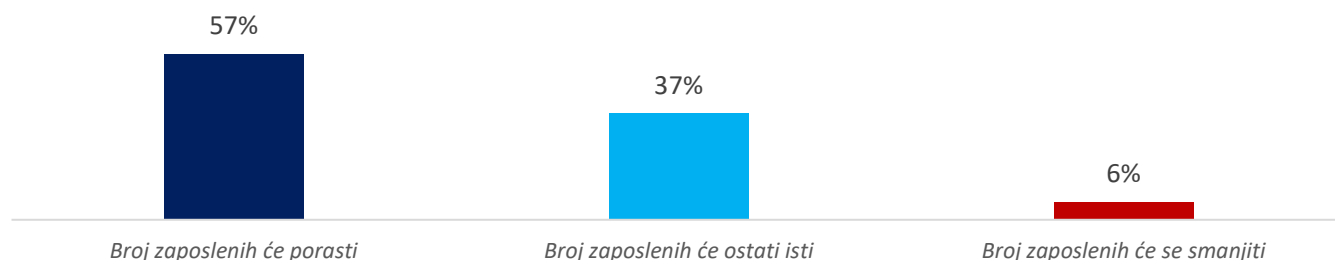
1 - veoma loše, 4 - odlično

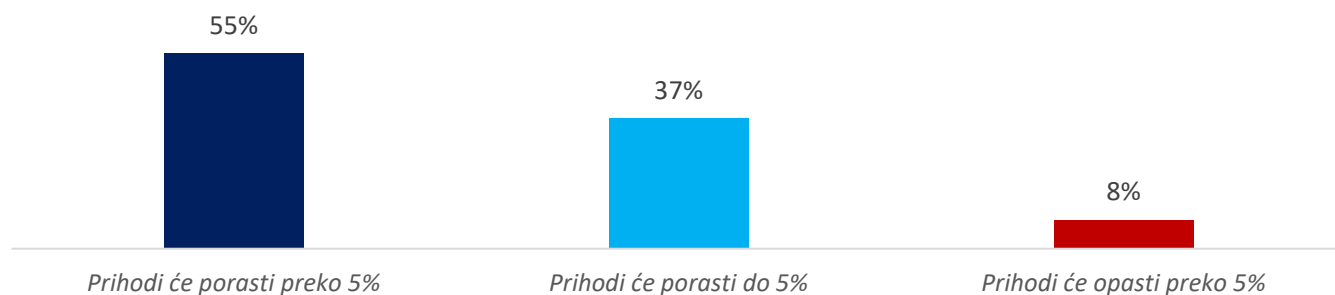
Napomena: ocena 1 je najniža, a ocena 4 je najviša

Posmatrajući detaljnije osnovne ekonomske indikatore potvrđuju se pozitivna očekivanja privrede. Naime, čak 92% privrednika očekuje da će prihodi njihovih kompanija rasti u 2024. godini, dok 57% očekuje povećanje broja zaposlenih. Svega 6% smatra da će se broj zaposlenih smanjiti, a 8% da će se prihodi smanjiti. **Dodatno, oko polovine ispitanika (53%) očekuje povećanje obima nabavki u 2024. godini što može biti indicacija za povećanje privredne aktivnosti kod kooperanata od kojih ispitanici nabavljaju robu/inpute.** Svega 2% privrede očekuje smanjenje obima nabavki.

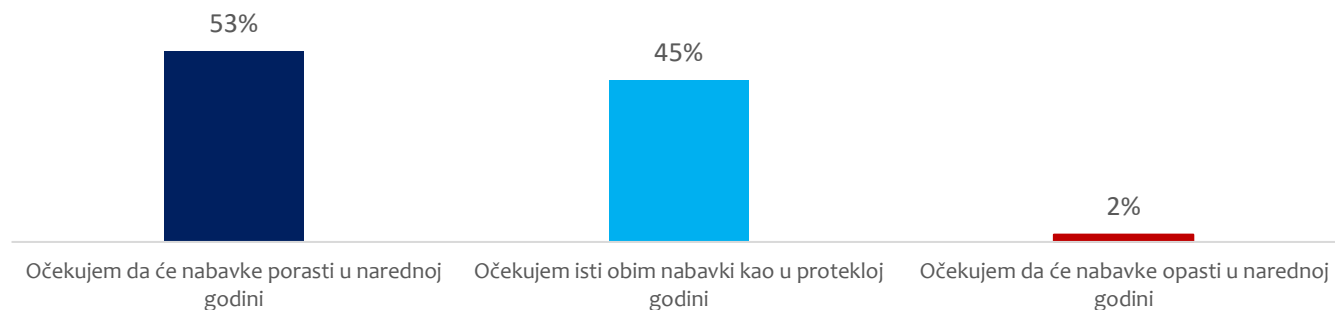
Grafikon 8: Očekivanja u vezi sa kretanjem broja zaposlenih u 2024.

Grafikon 9: Očekivanja u vezi sa kretanjem prihoda u 2024.

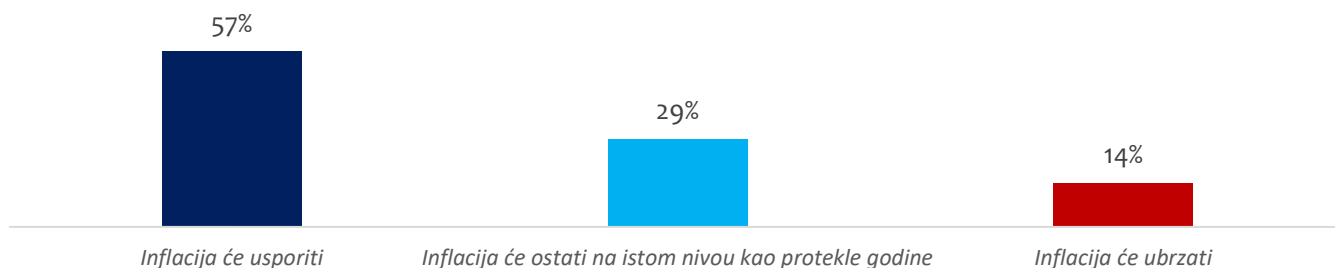

Grafikon 10: Očekivanja u vezi sa kretanjem nabavki u 2024.

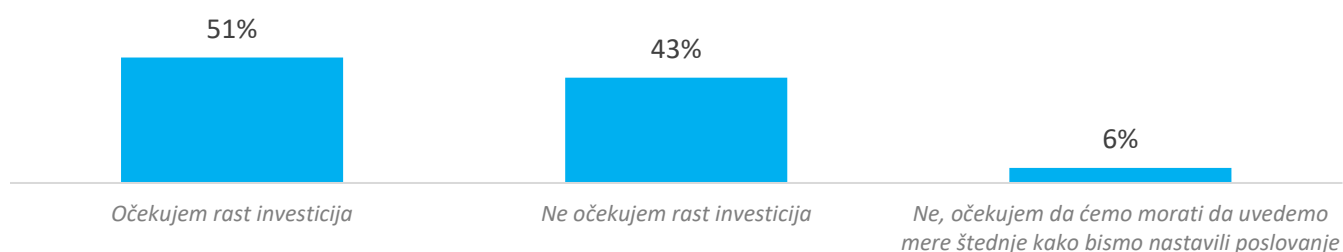
Što se tiče nekih od glavnih izazova sa kojima su se privrednici suočavali u prethodnim godinama poput inflacije ili visokog obima sive ekonomije za 2024. godinu rezultati su donekle ohrabrujući. Naime, istraživanje pokazuje da privreda očekuje da će se u 2024. godini inflacija stabilizovati. **57% privrednika smatra a će inflacija usporiti, 30% smatra da će ostati na istom nivou kao i prethodne godine, dok svega 15% smatra da će se inflacija ubrzati.** Sa druge strane većina privrednika (47%) očekuje da će cene njihovih inputa rasti više od 5% što je inflacija viša od zacrtanog koridora (3% +-1.5 p.p.). Većina privrednika (60%) smatra da će siva ekonomija ostati na istom nivou, dok su stavovi preostalih ispitanika podjeljeni – jedna petina smatra da će se siva ekonomija smanjiti, a druga da će se povećati.

Grafikon 11: Očekivanja u vezi sa kretanjem inflacije u 2024.

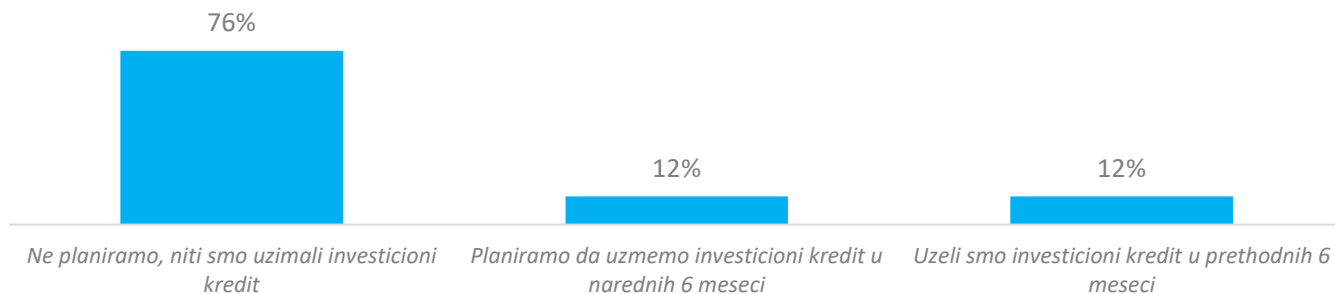
Polovina ispitanika (51%) očekuje da će u 2024. godini njihova kompanija povećati nivo investicija. Posmatrajući detaljnije pozitivan odgovor u 70% slučajeva navode velike i srednje kompanije, dok su male i mikro kompanije i preduzetnici ipak oprezniji u investicijama.

Grafikon 12: Očekivanja u vezi sa rastom investicija u 2024.

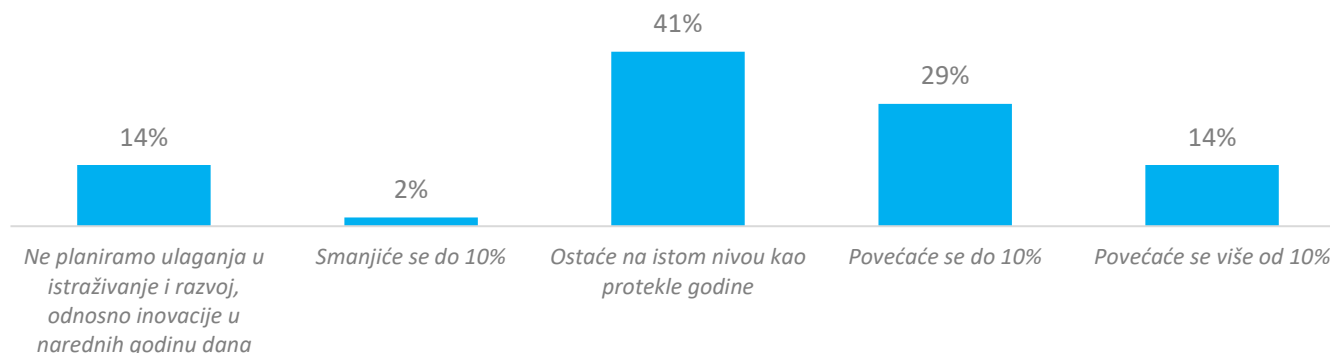

Čak 76% kompanija ne planira da u 2024. godini uzme investicioni kredit. Ohrabrujuće je što 43% kompanija navodi da će povećati nivo investicija u istraživanje u razvoj u 2024. godini.

Grafikon 13: Planovi za uzivanje investicionih kredita u 2024.

Grafikon 14: Očekivanja u vezi sa ulaganjima u istraživanja i razvoj u 2024.

Privreda kao ključnih pet izazova za 2024. prepoznaje najpre poteškoće vezane za zapošljavanje – dostupnost radne snage i visoko opterećenje zarada porezima i doprinosima. Dalje se kao izazovi navode inflacija i problemi sa likvidnošću. Takođe se i geopolitička dešavanja i mogućnost novih sukoba u Evropi i svetu prepoznaju kao potencijalni izazov.

Tabela 1: Top pet ključnih izazova iz ugla privrede za 2024.

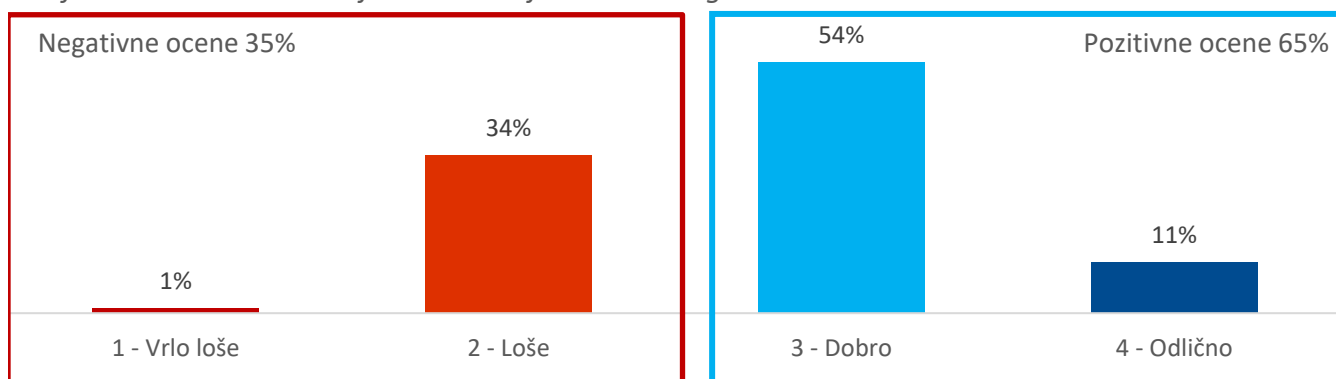
Identifikovan izazov	Procenat ispitanika
Dostupnost radne snage	53%
Visoko opterećenje zarada porezima i doprinosima	37%
Inflacija / Rast cena inputa	33%
Problemi sa naplatom i likvidnošću	29%
Rast tenzije i mogući novi sukobi u Evropi i svetu	27%

Dodatno, veliki broj privrednika izdvojio je nelojalnu konkurenciju (22%) kao izazov sa kojima će se suočavati u 2024. godini, političku nestabilnost u Srbiji (20%), pravnu nesigurnost i nepredvidivost (18%) kao i visoke cene energenata (18%).

Reformska agenda – očekivanja za 2024. (privatni sektor)

Većina privrednika (65%) pozitivno ocenjuje saradnju sa institucijama tokom 2023. godine ocenama 3 (54%) i 4 (11%). Kao primere dobrih praksi saradnje sa institucijama privreda izdvaja Ministarstvo finansija, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija i Poresku upravu. Kao pozitivne karakteristike ovih institucija ističu se proaktivnost u radu, ažurnost i responzivnost.

Grafikon 15: Ocena saradnje sa institucijama u 2023. godini

*Napomena: ocena 1 je najniža, a ocena 4 najviša ocena

**Pod saradnjom se podrazumeva širok opseg mogućih aktivnosti – od komunikacije prilikom komentarisanja propisa, preko komunikacije sa institucijama za izdavanje mišljenja/dostavljanje podataka, do komunikacije sa službenicima prilikom sprovođenja administrativnih procedura

Za 2024. godinu privreda izdvaja Ministarstvo privrede, Ministarstvo finansija i Ministarstvo za zaštitu životne sredine kao najvažnija sa kojima bi im bilo važno da ostvare/održe kontakt. Ovo potvrđuje i rezultat pitanja u kojim propisima je najvažnije unaprediti propise gde privreda izdvaja upravo propise u nadležnosti Ministarstva finansija i Ministarstva zaštite životne sredine (po 29% ispitanika je isto navelo) poput:

- Akata o zaštiti od nejonizujućeg zračenja i procene uticaja na životnu sredinu
- Akata koji bi obezbedili sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan
- Akata koji uređuju prekogranično kretanje otpada
- Usklađivanje akata Ministarstva za zaštitu životne sredine i Ministarstva finansija
- Propisa iz oblasti poreske politike (zarade, poreski krediti, podsticaji za mala preduzeća...)
- Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji

Dodatno, značajan broj ispitanika (13%) izdvojilo je propise Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, posebno Zakon o planiranju i izgradnji, kao prioritetan za izmene u 2024. godini. Takođe, **istaći i da je i 8% anketiranih reklo da bi prioritet trebao biti usklađivanje postojećih propisa sa pravnim okvirom Evropske unije.**

Na kraju, kao najvažnije prioritete na kojima bi javna uprava morala da radi privreda izdvaja:

- a) Smanjenje sive ekonomije (39% ispitanika),
- b) Unapređenje javnih finansija (31%),
- c) Unapređenje uslova za razvoj eUprave i ePoslovanja (29%),
- d) Podrška sprovođenju zelene agende (29%),
- e) Unapređenje uslova za investiranje i gradnju (27%)
- f) Unapređenje procesa EU integracija u oblastima od značaja za privredu (27%).

Grafikon 16: Prioritetne oblasti za reformu u 2024. iz ugla privrede

Napomena: Ispitanici su imali mogućnost odabera po tri odgovora

OČEKIVANJA JAVNOG SEKTORA

O uzorku

Na upitnik je odgovorilo ukupno 44 predstavnika javnog sektora od čega 34 jedinica lokalne samouprave (JLS) i 10 institucija na nacionalnom/republičkom nivou vlasti.

Grafikon 17: Struktura uzorka prema nivou vlasti institucije/organa

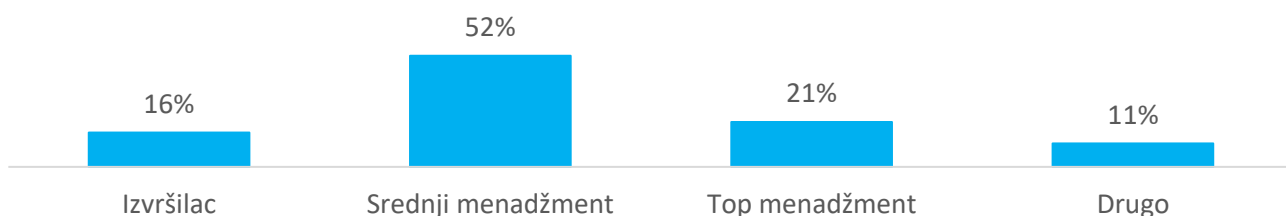
Raspodela JLS-ova prema razvijenosti (prema Uredbi o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i JLS) odgovara ukupnoj populaciji te je najviše predstavnika iz trećeg stepena razvijenosti (38%), a najmanje iz najrazvijenijih i devarstiranih područja. Prosečan budžet anketiranih opština za privredu u 2024. iznosi oko 264 miliona dinara, odnosno 2,2 miliona evra.

Grafikon 18: Struktura JLS prema stepenu razvijenosti

Većina ispitanika (72%) pripadaju srednjem (npr. načelnik odeljenja) ili top menadžmentu (npr. gradonačelnik, predsednik opštine, direktor institucije) institucija u kojima rade.

Grafikon 19: Struktura ispitanika prema poziciji

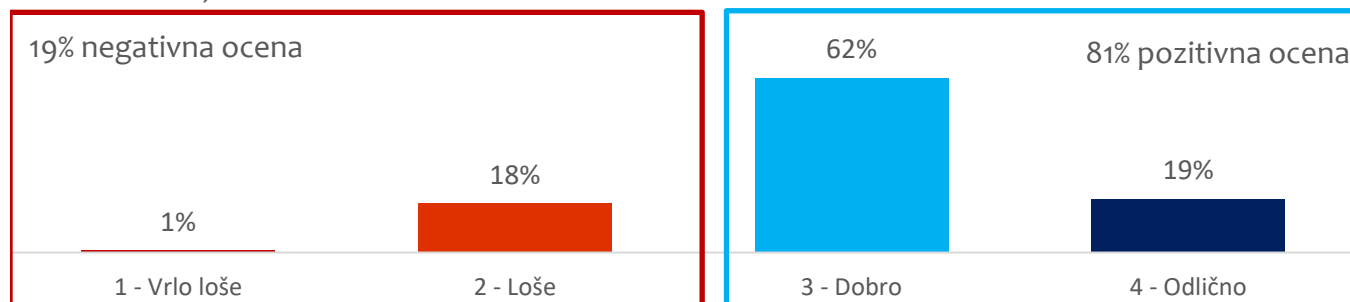

Očekivana privredna kretanja

Javni sektor pozitivno ocenjuje poslovno okruženje u Srbiji tokom 2023. godine, sa prosečnom ocenom 2.84 od maksimalnih 4. Čak 81% ispitanika ocenilo je poslovno okruženje kao dobro (ocena 3) ili odlično (ocena 4). Da će se uslovi poslovanja poboljšati u Srbiji u narednih godinu dana smatra 57% ispitanika iz javnog sektora, 39% smatra da će uslovi ostati nepromenjeni, dok svega 4% navodi da će se uslovi pogoršati.

Grafikon 20: Ocena poslovnog okruženja za 2023. godinu iz ugla javnog sektora

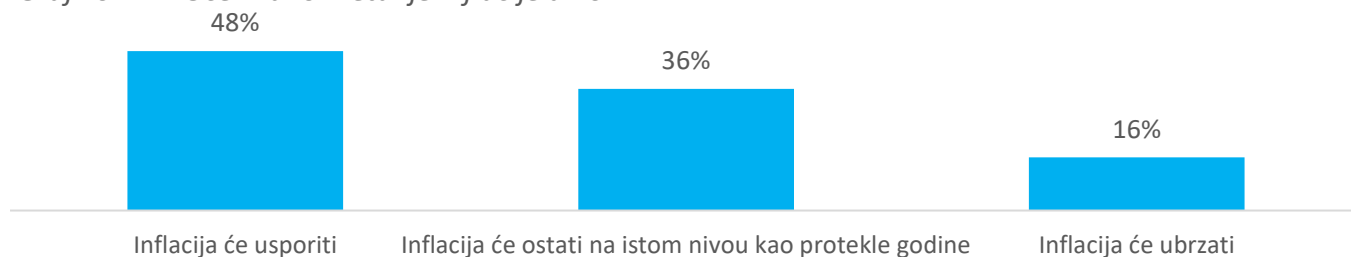
1 - veoma loše, 4 - odlično

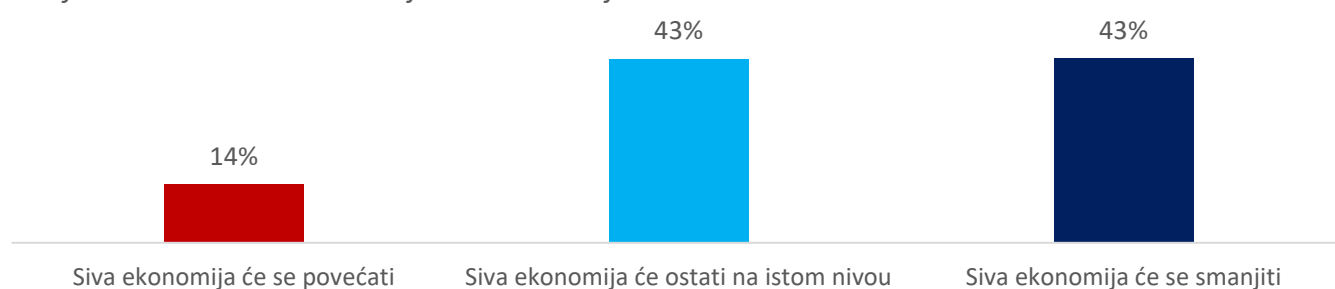
Posmatrajući detaljnije osnovne ekonomske indikatore javni sektor je optimističan kada je reč o zapošljavanju tokom 2024. godine. Nešto više od polovine ispitanika (52%) smatra da će broj zaposlenih rasti, 39% da će broj zaposlenih ostati nepromenjen, a svega 9% ima stav da će se broj zaposlenih smanjiti.

Dalje, očekivanja javnog sektora su da će se inflacija stabilizovati u 2024. godini imajući u vidu da 48% ispitanika smatra da će inflacija usporiti, a 36% da će ostati na istom nivou kao i prethodne godine. Pozitivna očekivanja se beleže i kod pitanja smanjenja sive ekonomije gde 43% ispitanika smatra da će se obim sive ekonomije smanjiti, a dodatno još 43% da će ostati na istom nivou.

Grafikon 21: Očekivano kretanje inflacije u 2024.

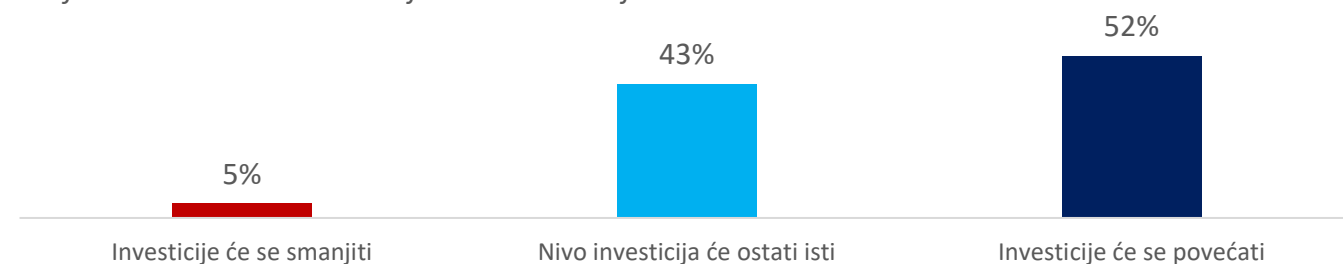

Grafikon 22: Očekivano kretanje sive ekonomije u 2024.

Kao rezultat ovih očekivanja, 52% predstavnika javnog sektora očekuje rast investicija u 2024. godini, dok 43% očekuje da one ostanu na istom nivou od prethodne godine. Svega 5% očekuje smanjenje nivoa investicija.

Grafikon 23: Očekivana kretanja nivoa investicija u 2024.

Javni sektor se u identifikaciji ključnih izazova većinski slaže sa privredom. Naime kao najveće izazove javni sektor je mapirao (ne)dostupnost radne snage i inflaciju, ali i rast tenzija i moguće nove sukobe u Evropi i svetu. Dodatno je javni sektor prepoznao i inostrani faktor kao destabilišući poput cena energenata ili pada traženje na inostranim tržištima, ali i faktore poput visokog opterećenja zarada (20%), rasta kamatnih stopa (18%) ili klimatskih promena (18%).

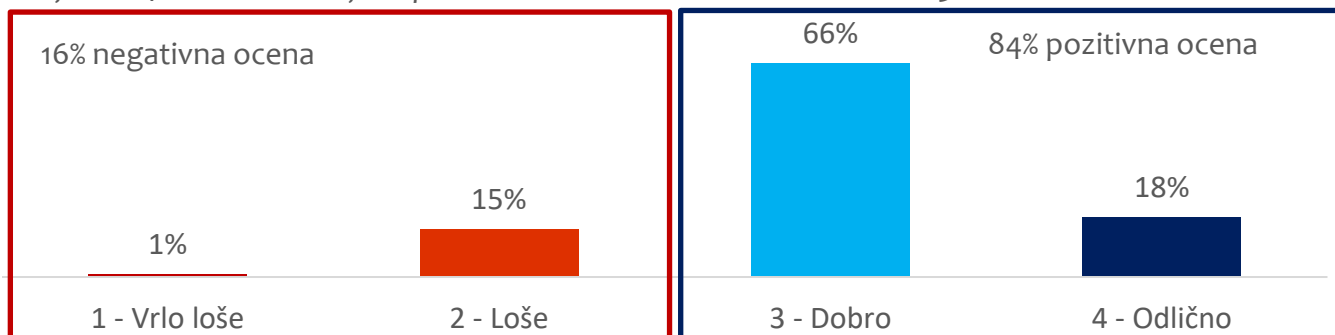
Tabela 2: Top pet ključnih izazova iz ugla javnog sektora za 2024.

Identifikovan izazov	Procenat ispitanika
Dostupnost radne snage	61%
Rast tenzija i mogući novi sukovi u Evropi i svetu	45%
Inflacija / Rast cena inputa	34%
Visoke cene energenata	30%
Pad tražnje na inostranim tržištima	27%

Reformska agenda – očekivanja za 2024. (javni sektor)

Čak 84% predstavnika javnog sektora pozitivno ocenjuje saradnju sa privatnim i civilnim sektorom tokom 2023. godine.

Grafikon 24: Ocena saradnje sa privatnim i civilnim sektorom tokom 2023.

*Napomena: ocena 1 je najniža, a ocena 4 najviša ocena

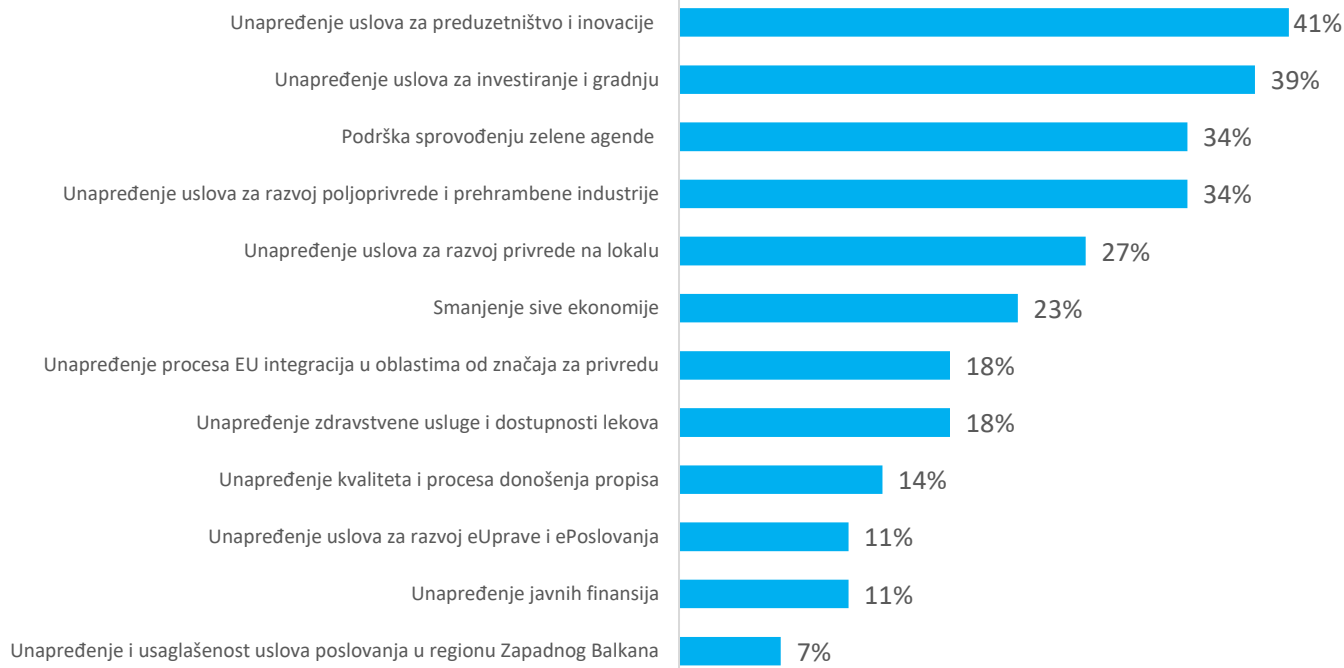
**Pod saradnjom se podrazumeva širok opseg mogućih aktivnosti – od komunikacije prilikom komentarisanja propisa, preko komunikacije sa institucijama za izdavanje mišljenja/dostavljanje podataka, do komunikacije sa službenicima prilikom sprovođenja administrativnih procedura

Prema njihovom mišljenju u narednom periodu neophodno je raditi na sledećim reformama kako bi se privredi olakšalo poslovanje:

- Unapređenje uslova za preduzetništvo i inovacije (41% ispitanika)
- Unapređenje uslova za investiranje i gradnju (39%)
- Podrška sprovođenju zelene agende (34%)
- Unapređenje uslova za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije (34%)
- Unapređenje uslova za razvoj privrede na lokalnu (27%)

Oko polovine (53%) lokalnih samouprava navelo je da planira mere podrške privrede za 2024. godinu i to uglavnom u vidu podrške zapošljavanju (67%), ali i kroz podršku investicijama, izgradnju infrastrukture, kao i kroz unapređenje rada i veće efikasnosti javne uprave. Lokalna samouprava je u proseku (kada se isključe ekstremne vrednosti) za podršku privrednom razvoju u 2024. godini odvojila oko 45 miliona dinara.

Grafikon 25: Prioritetne oblasti za reformu u 2024. godini iz ugla javnog sektora

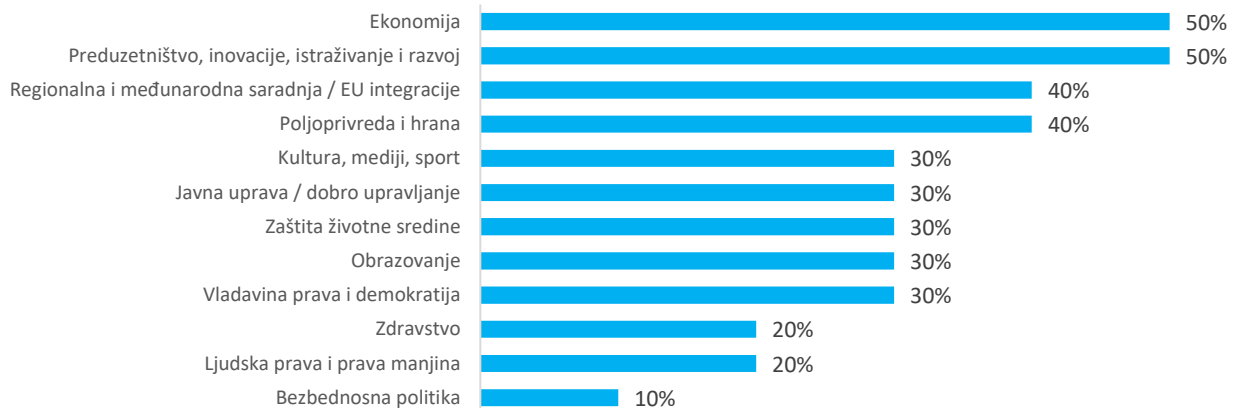
*Napomena: ispitanici su imali mogućnost odabira najviše tri odgovora

OČEKIVANJA CIVILNOG SEKTORA

O uzorku

Na upitnik je odgovorilo ukupno 10 predstavnika iz organizacija civilnog društva (OCD). Najveći broj ispitanika posluje u oblasti preduzetništva, inovacija i istraživanja i razvoja (50%) kao i u oblasti ekonomije (50%), a zatim u oblasti poljoprivrede i hrane i regionalne i međunarodne saradnje (po 40%). U 70% slučajeva upitnik je popunio član top menadžmenta u organizaciji.

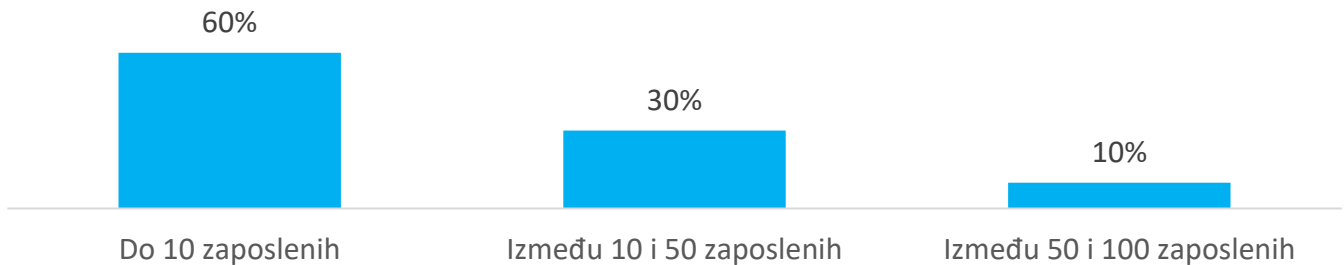
Grafikon 26: Struktura OCD iz uzorka po oblasti poslovanja

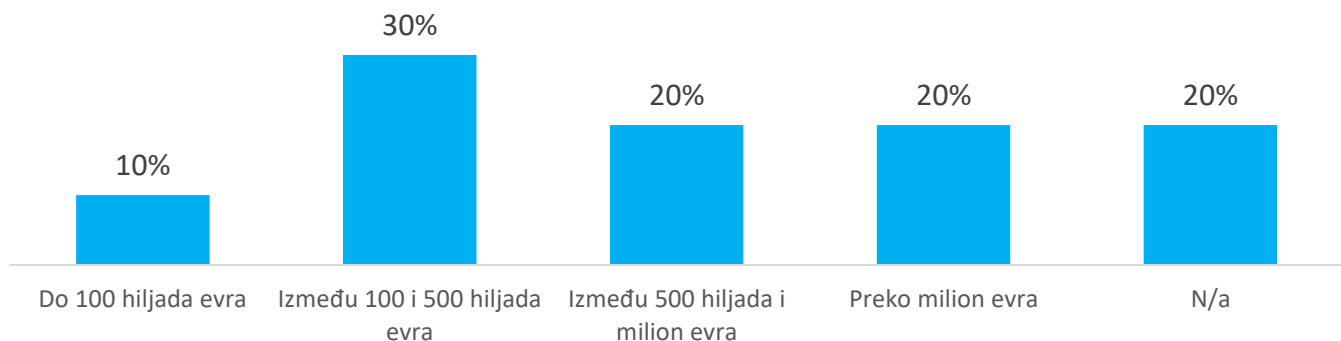
Napomena: Ispitanici su imali mogućnost izbora više odgovora

OCD koje su popunile upitnik su male ili mikro organizacije (po 50%) i u proseku imaju 16 radnika. Tačnije, većina OCD (60%) ima do 10 zaposlenih, 30% imaju između 10 i 50, a 10% preko 50 zaposlenih. U proseku prihodi OCD su oko 800.000 EUR na godišnjem nivou s tim što 30% ima prihode od 100 do 500 hiljada evra i još 20% između 500 hiljada i milion evra godišnje. Važno je napomenuti da 20% OCD (2 organizacije) nisu navele svoje godišnje prihode.

Grafikon 27: Struktura OCD po broju zaposlenih

Grafikon 28: Struktura OCD po godišnjim prihodima

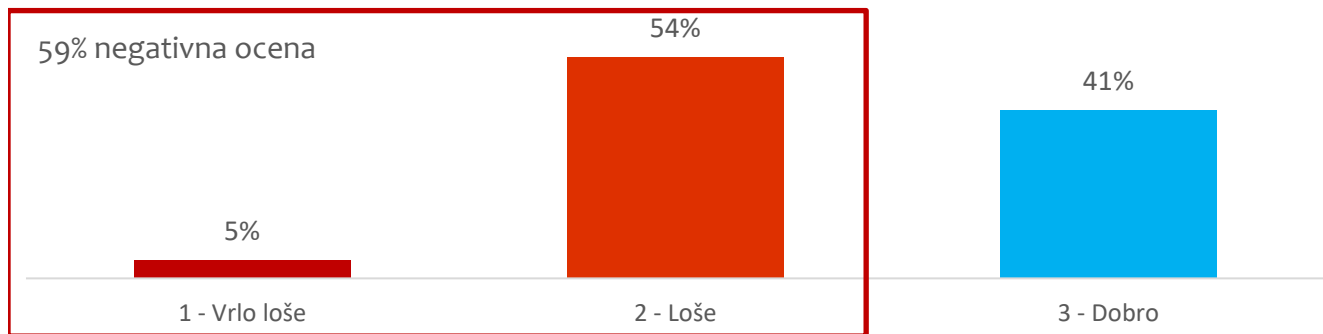

Očekivana privredna kretanja

Napomena: Na početku napominjemo da je anketa sa civilnim sektorom rađena na malom uzorku, te da rezultati nisu reprezentativni i mogu se tumačiti samo kao indikacija kretanja trendova.

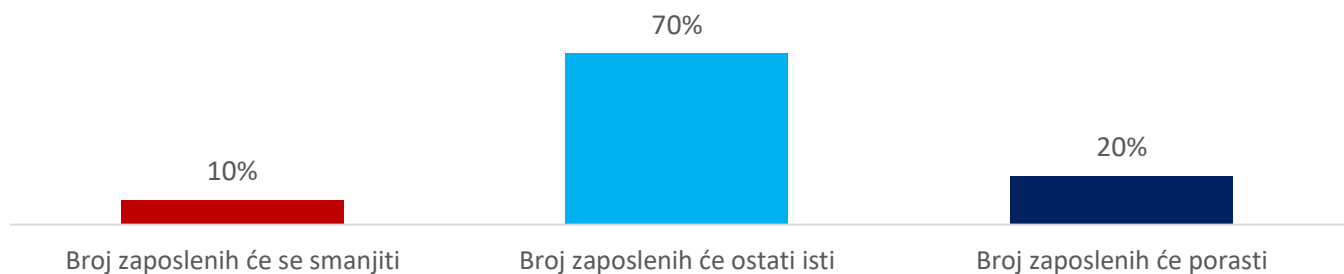
Civilni sektor u većini negativno ocenjuje poslovno okruženje u Srbiji tokom 2023. godine sa prosečnom ocenom 2.2 od maksimalnih 4. Naime, čak 59% ispitanika ocenjuje uslove za poslovanje ocenama 2 – loše (54%) i 1 – veoma loše (5%). Ostatak od 41% ispitanika poslovno okruženje ocenjuje kao dobro. Da će uslovi poslovanja ostati nepromenjeni i u narednih godinu dana smatra 70% anketiranih OCD, 20% smatra da će doći do pogoršanja, dok svega 10% smatra da će se uslovi popraviti.

Grafikon 29: Ocena poslovnog okruženja u 2023. godini iz ugla OCD
1- vrlo loše, 4 - odlično

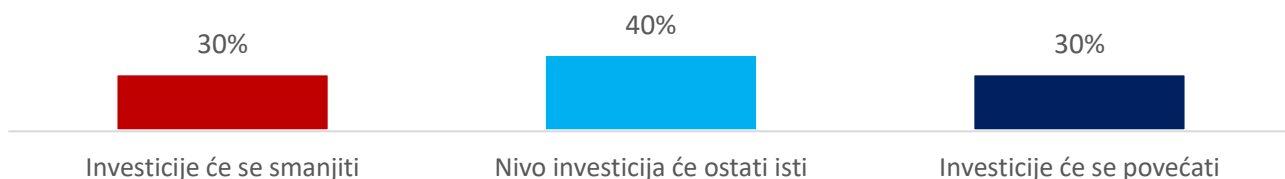

Posmatrajući detaljnije očekivanja u vezi sa osnovnim ekonomskim indikatorima, organizacije civilnog društva oprezne su i kada je reč o kretanju broja zaposlenih, ili o kretanju investicija. Naime, većina OCD (70%) smatra da će broj zaposlenih ostati nepromenjen u 2024. u odnosu na 2023. godinu, a 40% OCD smatra da će investicije ostati na prošlogodišnjem nivou.

Grafikon 30: Očekivanja u vezi sa brojem zaposlenih za 2024. godinu

Grafikon 31: Očekivanja u vezi sa kretanjem investicija za 2024. godinu

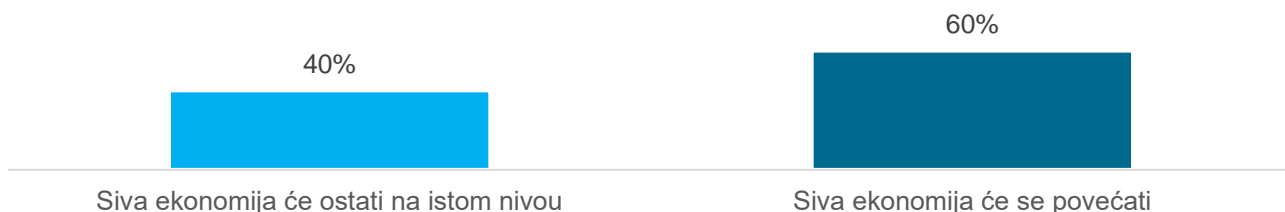

Nešto bolja očekivanja predstavnici OCD imaju u vezi sa kretanjem inflacije. Naime, 50% ispitanika iz ovog sektora smatra de će inflacija usporiti, 30% da će ostati na istom nivou kao i prethodne godine, a 20% da će se inflacija ubrzati. Kada je reč o sivoj ekonomiji, stavovi ispitanika iz civilnog sektora su podeljena, 60% smatra da će se siva ekonomija povećati, dok 40% smatra da će ostati na istom nivou.

Grafikon 32: Očekivanja u vezi sa kretanjem inflacije u 2024. godini

Grafikon 33: Očekivanja u vezi sa kretanjem sive ekonomije u 2024. godini

Organizacije civilnog društva slažu se sa predstavnicima privrede i javnog sektora da su ključni problemi privrede dostupnost radne snage, inflacija i rast tenzija i mogući sukobi u Evropi i svetu. Dalje prepoznaju i pad tražnje na inostranom tržištu (40% ispitanika) kao potencijalni izazov ali i druge faktore poput visokih cena energenata (30%), visokog opterećenja zarada (30%), probleme sa naplatom i likvidnošću (30%), neloyalnu konkurenciju (30%) ali i političke nestabilnosti u Srbiji (30%).

Tabela 3: Top četiri ključna izazova iz ugla civilnog sektora za 2024.

Identifikovan izazov	Procenat ispitanika
Dostupnost radne snage	60%
Inflacija / Rast cene inputa	50%
Rast tenzija i mogući novi sukobi u Evropi i svetu	50%
Pad tražnje na inostranim tržištima	40%

Reformnska agenda – očekivanja za 2024. (civilni sektor)

Čak 80% OCD saradnju sa javnim sektorom tokom 2023. godine ocenjuje kao dobru, dok je preostalih 20% navelo ocenu 2 - loše. Kao primere dobre prakse saradnje OCD izdvaja Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo za evropske integracije i Agenciju za privredne registre ističući njihovu spremnost na saradnju, brzo postupanje po zahtevima i transparentnost u radu.

Grafikon 34: Ocena saradnje sa javnim sektorom za 2023.

*Napomena: ocena 1 je najniža, a ocena 4 najviša ocena

**Pod saradnjom se podrazumeva širok opseg mogućih aktivnosti – od komunikacije prilikom komentarisanja propisa, preko komunikacije sa institucijama za izdavanje mišljenja/dostavljanje podataka, do komunikacije sa službenicima prilikom sprovođenja administrativnih procedura

Za 2024. godinu OCD je izdvojila ministarstva sa kojima će im biti najvažnije da ostvare kontakta to su: Ministarstvo prosvete (40%), Ministarstvo privrede (40%), Ministarstvo finansija (30%), Ministarstvo turizma i omladine (30%) i Ministarstvo rudarstva i energetike (30%).

Kao najvažnije oblasti za reformu u 2024. godini OCD izdvajaju:

- Unapređenje procesa EU integracija u oblastima od značaja za privredu;
- Unapređenje uslova za preduzetništvo i inovacije;
- Unapređenje uslova za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije.

Među propisima koje bi trebalo izmeniti najčešće se javljaju propisi iz oblasti poreske politike, ali i neki drugi propisi kao što je Zakon o bezbednosti hrane (posebno Pravilnik o kvalitetu meda), Zakon o arhivskoj građi i Strategija borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Grafikon 35: Prioritetne oblasti za 2024. godinu iz ugla OCD

*Napomena: ispitanici su imali mogućnost odabira najviše tri odgovora